

LJUBAV STVARA ČUDESA

(Heinrich Böll, *Kruh ranih godina*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1972)

Jakov Bubalo

Još na početku ovog stoljeća pisao je hrvatski književnik A. G. Matoš da naša »vrtoглаva i vratolomna« civilizacija sa svojim kultom novca i stroja sve više »cijepa nit što veže čovjeka uz sama sebe« i da je ona »kao hašiš ili vino« što djeluje na zaboravljanje čovječnosti. Pa ako je tako bilo na početku stoljeća, danas je to u svakom slučaju drastičnije i dublje. Problem otuđenja u zamahu današnje tehničke civilizacije problem je koji jednako muči suvremenog mislioca kao što satire suvremenog građanina. Stroj i novac oslobodili su čovjeka od mnogih fizičkih napora, ali su ga jednako tako duhovno porobili. Standard duha na mnogim stranama vidljivo zaostaje za čovjekovim materijalnim standardom. Pustoš duša i sivilo života uočljivi su gotovo na svakom koraku. I čovjek mnogo puta i nesvjesno uzdiše za svježinom, za »tajanstvenom duhovnom kišom«, koja bi pustinjnu dušu opet pretvorila u cvjetnu oazu sadržajnog života. Ima li tome lijeka?

Književnik Heinrich Böll veli da ima. Glavni junak njegova romana *Kruh ranih godina*, Walter Fendrich, nalazi taj lijek u iskrenoj ljubavi plemenite osobe s kojom se susreo nakon višegodišnjeg dosadnog životarenja. A ta ljubav poput proljetne zore razdire sive horizonte Walterova praznog života i otkriva mu nove neslućene vidike. Otkriva mu svijet u kojem se isplati živjeti, i od kojeg puca pogled do nedohitnih daljina. Do posljednjeg životnog cilja, do samog Boga.

Iako njemački književnik Heinrich Böll nije nepoznat našoj kulturnoj javnosti, njegovo se ime u širem općinstvu proćulo tek prošlogodišnjim osvajanjem Nobelove nagrade za književnost. Böll je književnik kršćanske inspiracije, ali u isto vrijeme pisac s najširim pogledima iz perspektive ovog našeg vremena. Rođen je 1917. i sa svojih 55 godina on je naš pravi suvremenik i suputnik. Kao mladić proživio je strahote drugog svjetskog rata, a kao zreli intelektualac neposredno je pratio poratni »bum« njemačke i svjetske civilizacije.

Njegov roman *Kruh ranih godina*, što je nedavno izašao u nakladi Ćirilometodskog književnog društva, upravo je svjedočanstvo života tog poratnog civiliziranog naraštaja, koji vuče ožiljke jeze i gladi iz minulog rata. Radnja romana vezana je za njemačko provincijsko mjesto, ali tu nije teško prepoznati sliku i mnogo širih sredina. Roman ima sve odlike suvremene književne proze. Pisan je u tzv. »ichformi«, što je čest običaj današnjih romanopisaca. Građa romana tako je koncipirana da se u zgusnutoj slici jednog života veoma zorno odražava slika jednog vremena. Sve što nam je glavni junak ispričao zbiva se zapravo u jednom danu i u jednom dahu. Ali to pripovijedanje uvjerljivo reprezentira životnu problematiku čitave jedne generacije. Walter Fendrich tipični je predstavnik te svoje generacije. Ni bolji ni gori od svojih suvremenika. Mladost je proživljavao uz ratne vihore, kada je kruh bio najveća dragocjenost, a čežnja za njim ravna »vučjoj pohoti«. Međutim, siromaštvo i glad nisu ga oplemenili, već se u civilizaciji blagostanja ona vučja glad za kruhom pretvarala u vučju glad za novcem. Fendrich je završio i školu te postao stručnjak s dobrom plaćom. Ali ni stručno znanje ni novac nisu ga učinili sretnim. On se usred buke svijeta osjeća sve većim samotnikom i u duši mu zjapi praznina. Život s računicom i za računicu gadi mu se i osuđuje ga kod drugih, ali svejedno on živi, bolje reći životari, kao i drugi.

Walter Fendrich je i katolik, koji formalno vrši svoje kršćanske dužnosti. No, ni u tome nema nimalo duha ni srca. Ide na Misu, i samo štrepi da ne bi došao poslije Prikazanja, jer time ne bi formalno udovoljio uhodanoj dužnosti. Takvu je shvaćanju bez sumnje pogodovala i tadašnja moralna kazuistika, koja je do u tančine određivala granice grijeha.

I sve je to tako bezbojno teklo do Walterova susreta s čestitom i plemenitom djevojkom Hedvigom. Ali nakon tog susreta sve se iz temelja počelo mijenjati. Istinska ljubav i čovječnost mlade djevojke preobražava ga do srži. No to nije milosna lavina koja preobražaj donosi u jednom hipu. Prije bi se moglo reći da je to redoviti put ljudskog uspona na duhovne visove. Jer i nakon što je Hedvigino lice »duboko prodrlo kroza nj«, Walter Fendrich neko vrijeme zadržava svoje »vučje« sklonosti. Iz njega čak ključa oluja pohote, koja prijete da taj svijet sažee i uništi. Ali čista ljubav, za koju davno reče Shakespeare da je i od kamenih pregleda jača, nadvladava pohotu, i u Walteru počinje rasti novi čovjek. Led otuđenosti i besćutnosti polako se otapa. I čovjek-stroj ustupa mjesto čovjeku sa srcem.

Ljudska plemenitost i nepatvorena ljubav otkrile su mu novi svijet i donijele posvemašnji preporod. Nije to čudesni događaj, već pronalazak staze koja vodi k cilju.

Ipak treba reći da, uza sav opisani preobražaj, u ovom djelu nema ni traga nekom kršćanskom idealizmu ni romantičarstvu. Tko to bude očekivao, možda će se razočarati. Život i životne perspektive dane su u svoj svojoj sirovosti i surovosti. Sva su ljudka bića, pa tako i kršćani, puna lomnih i nesigurnih koraka. Ali konačna piščeva poruka prožeta je kršćanskim optimizmom: Do vrhunca se može doći, ako se ide stazom ljubavi. U bližnjemu otkrivamo smisao života i Boga.

PREKO DEVET BRDA ...

(Ivo Balentović, *Preko devet brda i dolina*, novele, Umag, 1973)

Dragi Džimbeg

Neumorni literat — pjesnik i pripovjedač, izdavač časopisa *Susreti* — Ivo Balentović nedavno nas je ugodno iznenadio novom zbirkom novela: *Preko devet brda i dolina*. U lijepom, ukusnom izdanju nalazi se pet kratkih pripovijesti iz suvremenog života.

Značaj i tematiku ovih pripovijesti dobrim dijelom otkrivaju njihovi naslovi: *Preko devet brda i dolina*, *Susret na tamnome rubu*, *Trenutak prije odlaska*, *Čovjek izvan kruga*, *Istrgnute stranice iz dnevnika skitnice*. Nemirne slutnje i traženja, susreti i uspomene, tegobe života, strasti i iskonske čežnje pričaju o svijetu Balentovićevih junaka.

Svojim laganim stilom, bliskim susretima i svestranim zapažanjima, svojom prisutnošću u svim slojevima i zbivanjama suvremenih kušnja i nemira, i nadasve svojom intimnom brigom i čovjekoljubivom nadom — ova se Balentovićeva zbirka neodoljivo doimlje i osvaja čitatelja. Naoči jednostavno pričanje s nešto simboličke, u klasičnom iskazu i tehnici, u vještu nizanju scena i doživljaja otkriva u ovim novelama dramu ljudske psihe i ljudskog života. Balentović nam se ne pokazuje. Namjesto njega govore njegovi junaci, život i događaji kakve često susrećemo na ulicama, po hotelima i uredima, u selu i u gradu, u nas i među našima i tuđini. Taj široki spektar suvremenih briga i nemira predstavlja osnovnu potku Balentovićeve naracije. U njoj se kao na vješto izvezenu platnu isprepliću ljudi i događaji; pojedini isječci, izabrani detalji, koji u skladnom, osmišljenom stvaralačkom zamahu vješto predstavljaju cjelinu.

Mladić koji sa sobom nosi svoj intimni svijet starih uspomena i novih šokantnih zbivanja, žena koja se lomi u svom predanju i u očuvanju svoje vjernosti, čovjek kojega je život izmorio... strast i plemenitost, ljudske bojazni i na-